

Інституціонально-фінансові передумови монетизації і капіталізації

У статті розглядаються інституційні чинники модернізації національної економіки. Обґрунтовано положення про те, що низькі темпи модернізації економіки пов'язані з наявністю особливих функціональних відносин між формальними і неформальними регуляторами взаємодії економічними агентами. Розглянуті показники монетизації та капіталізації економіки як індикатори рівня розвитку країни.

Ключові слова: інституційні чинники, інноваційний розвиток, модернізація, монетизація, капіталізація, фінансові ресурси.

В статье рассматриваются институциональные факторы модернизации национальной экономики. Обосновано положение о том, что низкие темпы модернизации экономики связаны с наличием особых функциональных отношений между формальными и неформальными регуляторами взаимодействия экономических агентов. Рассмотрены показатели монетизации и капитализации экономики как индикаторы уровня развития страны.

Ключевые слова: институциональные факторы, инновационное развитие, модернизация, монетизация, капитализация, финансовые ресурсы.

The article covers the institutional factors of modernization of the national economy. A statement that the low rates of modernization of the economy associated with the presence of special functional relationships between formal and informal regulators interaction of economic agents. The indicators of the monetization and capitalization of the economy as indicators of a country's development level is consider.

Keywords: institutional factors, innovative development, modernization, monetization, capitalization, financial resources.

Постановка проблеми. Перерозподіл ресурсів через відповідні інститути у високотехнологічні сегменти може сприяти політика, що забезпечує націленість фінансової системи на успішний інноваційний розвиток через стрімке зростання грошової маси як бази для прискореної монетаризації і капіталізації. Саме цей досвід зараз є для нас головним. Немає сумнівів, що в Україні можна суттєво збільшити фінансові ресурси, а відповідно і монетаризацію і капіталізацію і також попит за рахунок розблокування ресурсів, що є зв'язаними або безгосподарністю і штучними перешкодами, або ж виключенням (земля, основні фонди та ін.) з комерційного обігу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Аналіз першого досвіду застосування інституціонального підходу

до господарської системи України показує, що на цьому шляху виникають реальні теоретичні складності.

Можна стверджувати, що у світовій науці іде процес формування нової економічної теорії, що намагається синтезувати, а не підсумовувати кращі досягнення світової економічної думки, розуміючи різницю методологічних, рівневих підходів, їх масштабність. Розвитку економічної теорії інституціоналізму в цьому процесі належить істотна роль. Комплексне дослідження інституціонального забезпечення економіки представлено працями закордонних вчених Т. Веблена, Д. Белла, Г. Мінза, Р. Нельсона, У. Ростоу, А. Шастітко, Р. Нуреева, вітчизняних науковців О. Білоруса, А. Гальчинського, В. Геєця, Я. Жаліла, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, О. Мозгового, Ю. Пахомова, А. Філіпенка та багатьох інших.

Мета статті. Українська економіка настільки, локально і глобально, заблокована перешкодами, що заважають нормальному розвитку, що через це перевага віддається не активному бізнесу, а злиттю капіталу; посередник збагачується на розоренні виробника; неліквідні галузі домінують над ліквідними; менш вигідне зарубіжне виявляється більш надійним, ніж вигідне вітчизняне. В результаті ринкова ситуація, що призначена для безперешкодного переливання коштів з невигідних сфер у вигідні, є ситуацією антиринковою.

Виклад основного матеріалу. Фінансові ресурси можна збільшити і такими засобами, як експортна валютна виручка і кошти іноземних інвесторів, про що свідчить світовий досвід. Проектування майбутнього дозволяє направити ці фінансові ресурси саме на цілі, передбачені національними пріоритетами, в тому числі на рішення завдань реалізації тих високотехнологічних проектів, де необхідними є «довгі гроші».

В Україні практика формування фінансових ресурсів з розрахунку на майбутнє не передбачалася. Між тим світовий досвід збільшення фінансових ресурсів за цією схемою є значним. Його часто використовували нині успішні країни в той час, коли вони ще не були багатими. Такий спосіб збільшення фінансової бази був характерним для Японії, Китаю та інших країн «економічного дива» Східної та Південно-Східної Азії. Така ж практика є характерною для Сполучених Штатів – цитаделі, як нас переконали, монетарної дисципліни і ринкових постулатів. Якщо для нас емісія, що виходить за межі зовнішніх і внутрішніх джерел ліквідності, є грубим порушенням і загрозою стабільності, то, наприклад, у США і Японії діяльність центральних банків як емісійних центрів такими обмеженнями не зв'язані. І в Японії, і в США джерелом «первинних» грошей, що формують грошову масу, на 80% є «чистою емісією», яка позбавлена на перший погляд будь-яких аде-

кватних причин. При цьому і в одному (США), і в другому (Японія) випадках збільшення монетаризації і капіталізації за рахунок «чистої» емісії відбувалося за допомогою випуску цінних паперів, що були придбані банками. Про масштаби таких трансформацій, що поповнюють економіку фінансовими ресурсами, свідчить кількість цінних паперів, що знаходяться на балансах японського і американського центральних банків. Так, в Японії за рахунок придбання урядових облігацій центральним банком (унаслідок «чистої» емісії) в 90-х роках було сформовано 65% грошової бази країни. Тоді як на золотовалютні активи (до яких прив'язуються в нашій країні) припадало лише 3% від грошової маси.

У Сполучених Штатах на балансі Федеральної резервної системи в ті ж роки накопичена емісія була настільки ж масштабною. Обсяг державних цінних паперів (казначейські облігації) становив приблизно \$500 млрд. при грошовій базі приблизно в \$600 млрд. Характерним є й те, що і в США, і в Японії значення державних паперів як джерела формування грошової маси було щорічно домінуючим.

Звичайно, настільки широке використання внутрішніх механізмів формування грошової бази відповідно до потреб капіталізації докорінно змінює погляд на значення функцій держави в економічному розвитку країни. І справа тут не зводиться до ефекту масштабу, а значення мають також відповідні структурні зміни. Прив'язування формування грошової бази до зовнішніх джерел отримання валюти (експорт, іноземні інвестиції) не тільки обмежує можливості капіталізації, але й робить структурну політику держави пасивною, тому що тут експортна складова валюти прив'язує до себе наступні відтворюючі процеси, що для нашої країни означає відтворення низькотехнологічного і напівсировинного типу економічної структури.

У випадку ж активного освоєння внутрішніх механізмів рефінансування з огляду на майбутнє, фінанси можуть бути використаними відповідно до структурних пріоритетів державної стратегії. Слід врахувати і такий, добре відомий, і який широко застосовується в успішних країнах, досвід фінансування економічних програм за рахунок ресурсів попередньо запланованого бюджетного дефіциту.

Фінансування під майбутнє – це не тільки практика успішних країн, а й давно усвідомлена теорія. Так, класик еволюціонізму Й. Шумпетер писав про те, наскільки важливим для технологічного прогресу є «створення грошей включених у створення нової купівельної сили з нічого». Причому цілі такої емісії Й. Шумпетер бачив у тому, «щоб допомогти новаторам відібрати засоби виробництва у консерваторів для створення більш досконалих технологій і продуктів» [1, с. 167].

Звичайно, існує ризик дестабілізації економічної ситуації у випадку підключення до традиційних каналів невідпрацьованих і нестабільних механізмів розширеного фінансування «під майбутнє». Тут існує і ризик прорахунків. Але випадками порушення стабільності треба вчитися оволодівати, бо без зміни стабільності, що довго зберігалася до дестабілізуючо-

го маневру, який свідомо допускається, технологічний прогрес не може бути реалізованим в повній мірі. Про це, стосовно інновацій, писав і такий досвідчений фінансист, як Дж. Сорос. «Інновації, – читаємо ми в книзі «Відкрите суспільство», – вважаються однією з головних переваг вільних ринків, однак у випадку фінансових ринків інновації обов'язково породжують нестабільність» [2, с. 378].

Звичайно ж, стабільність – краще дестабілізації. Однак, коли справа йде про шанс перетворення країни з відсталої за критеріями модернізації в технологічно передову, такі зміни відступають на другий план; їх потрібно навчитися використовувати, а потім подолати.

В Україні через величезну демонетизацію активи є катастрофічно недооцінені. В такій ситуації відсутні можливості формування «довгих» грошей, оскільки в системі банків домінують короткострокові пасиви. А заощадження ще не можуть бути ні джерелом підживлення інституціональних інвесторів, ні фактором формування дієвого фондового ринку. Сам банківський сектор знаходиться в системі тих же обмежень, що й економіка в цілому. В такій ситуації механізми перерозподілу, що розраховані на переливання ресурсів у сферу інновацій, не можуть бути ані ефективними, ані диверсифікованими; вони не відповідають критеріям масштабу і складності завдань модернізації, що стоять перед країною.

Звичайно, якийсь час опора на зовнішні джерела валюти (експорт, зовнішні займи, іноземні інвестиції) була закономірною. Процес створення валютних резервів, а рівно й інші досягнення зміцнили ситуацію в країні і дали імпульс економічному зростанню.

Але саме це зростання, будучи екстенсивним і виправданим у період післяобвального «виживання», чим далі, тим більше має обмежену цінність. Він ставить країну в жорстку залежність від світової кон'юнктури; приховує за ілюзією успіху процеси зменшення конкурентоспроможності; посилює відставання України від країн, що є її найближчими і головними зовнішньоекономічними партнерами.

Вважається, що все це може бути подолане; що звичайний інерційний економічний розвиток за рахунок накопичень дозволить провести рятувальну для країни структурну перебудову; що можливо за рахунок цих заощаджень і зміни інвестиційного клімату стати на шлях інноваційного розвитку. Тут присутня і надія, що великі бізнес-структури, створивши запаси міцності реформуватися за допомогою незначної частки капіталу в напрямі високотехнологічних сегментів, про що свідчить не тільки світовий, а й російський досвід. До того ж на цей напрям (вирощування високотехнологічних сегментів) негативно впливає таке явище, характерне для значного капіталу, як злиття і поглинання.

Усе це так, але зміни на краще, що пропонуються таким методом, відбуваються дуже повільно. Десятки років ми будемо наздоганяти такі країни, як Чехія, Угорщина і Польща, що в цей час не будуть стояти на місці. Для українських економістів настановою повинні бути розрахунки відомого вче-

ного в галуззі економіки, керівника української закордонної діаспори Богдана Гаврилишина, згідно з думкою якого Україна може досягти критеріїв ЄС через 30 років за умови щорічного приросту в 10%, що, звичайно, є недосяжним.

Ризики для майбутнього України і в тому, що темпи інерційного зростання виявляються короткотерміновими. Бо низькотехнологічна та інституціонально необлаштована економіка є більш схильною до циклічних спадів, ніж економіка сучасна. Так що використання важелів і механізмів масштабного фінансування за рахунок внутрішніх джерел і подолання на цій основі інерційності є для нас безальтернативним. Ті часи, коли виробництво само по собі притягувало фінанси, минули. Сьогодні панує фінансова експансія, причому сама її наявність і прискорений розвиток визначається найчастіше не традиційним, а модерним інструментарієм, що найуспішніше спрацьовує у віртуальному середовищі, і особливо в середовищі, яке обслуговує потреби майбутнього.

Розвиток, згідно з Л. Туроу, має відповідати поряд із показниками, пов'язаними з ВВП, ще щонайменше двом критеріям: по-перше, здатності суспільства мобілізувати ресурси, що ініціюють структурно-якісні зміни; і по-друге, потенціалу самостійного створення нових технологій [3, с. 363].

Перша умова досягається за допомогою вкладання коштів, що накопичилися, в особливі фінансові інструменти, які абсорбують «зайві» гроші і направляють їх у напрямі, що демонструє актуальний попит. Самі ж ці інструменти не виникають самі по собі, їхня наявність обумовлена формуванням інституціональної системи, яка є націленою на якісне зростання. Відсутність такої системи в умовах вичерпаності потенціалу екстенсивно-інерційного зростання обов'язково спричинить дестабілізацію за рахунок нагромадження невідповідності між гострою нестачею фінансових ресурсів, з одного боку, і неможливістю суспільства витратити гроші – з іншого. Відмітимо, що вже зараз ця суперечність відображає не тільки накопичені раніше, а й нові актуальні фінансові витрати.

Нагадаємо, що нездатність витратити гроші з'явилася у нас штучно і нелогічно вже тому, що монетаризація, незважаючи на притік валюти і багатократні емісії, продовжує бути у нас суттєво заниженою. Цей показник становить 20% від ВВП, причому в Україні ще в 1991 році монетаризація становила 80%. Нестача ж грошей, у тому числі у порівнянні з попереднім періодом, обумовлена і включенням у грошовий обіг протягом останніх років великої маси активів, що раніше грішми не обслуговувалися (акції, нерухомість тощо). Все більше фінансових ресурсів потребує також і промислова база країни, що застаріває і виходить із ладу. Так, лише на якісне переоснащення одного тільки гірничо-металургійного комплексу необхідно витратити близько \$10 млрд., що на 50% більше, ніж загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну. Нарешті, треба враховувати, що прискорене зростання фінансових ринків є загальносвітовою тенденцією, невідповідність якій направляє країну на злиденне існування, адже обсяг фінансових ринків ніні пе-

реважає обсяги зовнішньої торгівлі (на яку ми сьогодні розраховуємо) в сотні разів, він досягнув на кінець 90-х років минулого сторіччя майже \$20 трлн. У гонитві за цим показником країни-лідери світу вже давно (1971) відмовилися від принципів золотовалютного стандарту і буквально змагаються між собою в здатності нарощувати фінанси. І це при тому, що розвинуті економіки, будучи повністю монетаризованими, могли б обійтися легкою корекцією і налаштуванням, додаючи щорічно до наявної грошової маси з поправкою на інфляцію лише кілька відсотків.

Звичайно, сама економіка при всій гостроті потреб в Україні не готова до ефективного використання ресурсів через занадто вже звужені межі інерційного зростання. Цю обставину в умовах індустриально-інерційного розвитку початку ХХ ст. відмічав ще Дж. Кейнс. Його турбувала проблема, як примусити суб'єктів господарювання витратити гроші, коли вони цього не бажають. Тоді на відміну від сьогодення система не мала адекватного інструментарію, тому наголос Кейнс робив на інфляційні і фіскальні механізми, що заохочують збільшити витрати [4]. Зрозуміло, що все це вирішувалося в межах, які не допускають розбалансування ринку. Очевидним є те, що просте копіювання рецептів Кейнса в умовах глобалізації з її миттєвою реакцією на монетарний дискомфорт стає неприйнятним.

Ми ж упираємося у своєрідну стіну, в розумінні ефективних витрат, як через нерозвиненість інститутів, оснащених відповідним інструментарієм, так і через невикористання різноманітних аспектів збільшення маси грошей.

Першочергове завдання в даному випадку – це формування з грошових потоків, що вибудовуються як «довгі» гроші стратегічного фінансово-інвестиційного контуру в якості довготермінового обороту. Ця проблема викликана необхідністю відокремлення довготермінових вкладень від коштів, включених у поточний (короткостроковий) обіг, що, як відомо, регулюються ринковими механізмами, орієнтованими на швидку віддачу і вилучення яких є болісним. І ця обставина (складність використання коштів поточного обігу в довготермінових цілях) обов'язково відсуне на другий план чи взагалі нівелює все, що пов'язане з довготерміною оборотністю.

Звичайно, могутні структури ТНК або олігархічні холдинги мають можливості виділити із своїх коштів ту частину, що розрахована на майбутні доходи. Однак навіть у США, не кажучи вже про нашу ситуацію, подібний розподіл на поточний (короткостроковий) і стратегічний (довгостроковий) контури відбувається частіше за все за підтримки держави. Б. Клінтону, вельми послідовному лібералу, належать слова про те, що великі компанії не бажають вкладати кошти у такі передові сегменти (наука, НДДКР), які не дають швидкої віддачі. В нашій же ситуації, коли гроші, крім поточних витрат, прийнято тримати в офшорах, пріоритети комерційних структур по визначенню не співпадають і не можуть співпадати з довготерміновими стратегічними пріоритетами держави, що, зрозуміло, мають зайняти гідне місце в новій економічній політиці.

Вихід довгострокового фінансового контуру за межі суто ринкових мотивацій потребує виконання щонайменше трьох умов. По-перше, наявність надлишку коштів з фінансовими ресурсами, визначених поточними потребами країни. По-друге, компенсації, бажано з надлишком, усім комерційним учасникам стратегічних проектів того «недобору» мотивацій, що були визнані фактором довготерміновості. По-третє, формування системи інститутів та інструментів, що забезпечують капіталізацію і засвоєння фінансових потоків, що вибудовані у вигляді «довгих» грошей відповідно національним інтересам.

Щодо першої умови, тобто про джерела «надлишку» фінансових ресурсів, раніше частково вже говорилося. Ми називали як це джерело емісію під майбутнє, що в частині інерційності стерилізується державними цінними паперами і корегується центральним банком.

Однак можливості пошуку фінансових «надлишків» цим не обмежується. Невикористані резерви ліквідності обтяжили нашу інерційну економіку. Вони роками не вилучалися і не використовувалися через нерозвиненість відповідних інститутів, так і за причиною реформування пріоритетів, у тому числі і на основі мафіозного привласнення і блокування. В такій ситуації влада, що твердо стала на шлях ефективного інституціонального облаштування і витіснення мафії, має шанс прискорено сформувані цей надзвичайно важливий для інновацій стратегічно-фінансовий контур.

Уява про масштаби цілком досяжного масиву коштів дає навіть швидкий огляд того, що просто лежить на поверхні. До цього можна віднести, наприклад, неефективно використання ресурсів за каналами пільг. Уявлення про втечу ліквідності цим шляхом дає той факт, що при одержанні в 2012 році доходів із державного бюджету країни в сумі 75,2 млрд. грн. пільги становили згідно з даними Держкомстату 65 млрд. грн. При цьому з 684 тис. юридичних осіб, що наявні в країні, пільгами користувалися 104 тис. комерційних структур, тобто кожна шоста структура [5].

Слід зазначити, що негативне судження про витрати на пільги не було б настільки категоричним (пільги могли би бути навіть виправданими), якщо б мова йшла про перерозподіл через ці (пільгові) інструменти засобів у високотехнологічні сегменти. Однак усе виявляється інакше, бо відомо, що пільги поступали в низькотехнологічні галузі, що ведуть країну в бік від прогресу.

Невигорюваним з погляду раціонального використання є фінансовий ресурс, що утримує в собі рента. Зрозуміло, що в умовах ажіотажного приватного збагачення питання про ренту у нас не розглядається. Ми зовсім не враховуємо цей феномен, що виник унаслідок природних відмінностей (рента), і в різниці у віддачі однакових вкладень в різні за врожайністю (сільське господарство), і родючості (наприклад гірська рента) ділянки землі. А між тим типова для нормальних країн частка ренти (особливо першої) є присвоєння її державою. Немає сумнівів, що величина ренти в Україні

вражаюча. Тільки в сільському господарстві цей потенціал досягає, без сумнівів, декількох десятків мільярдів гривень. А в тому, що засоби ці присвоюються не тільки зі збитком для економіки, а й грабіжницькі, свідчать про характер розподілу в сільському господарстві. Згідно з тією практикою, що склалася для економіки країни, на селі залишається лише 20% створеного доходу, а 80% – виводиться. У світовій же практиці оптимальною вважається обернена пропорція, тобто нормальним вважається, коли у сільськогосподарському секторі залишається 80%. Причому в Європі у випадку, коли 1 га пашні дає менше 500 євро прибутку, обробка землі вважається нераціональною. (Для порівняння в Україні 1 га пашні дає \$5.)

Масштабна (звісно, ніким не прорахована) недостача коштів має місце в практиці приватизації. Здогадатися про це легко хоч би і на тій основі співставлення доходів від приватизації, одержаних в Україні з відповідною практикою в такій маленькій в порівнянні з нею Угорщині. Якщо Україна за всі роки незалежності одержала від приватизації \$86 млрд., то Угорщина – \$812 млрд. [5].

Величезні кошти (десятки мільярдів доларів якнайменше) цілком свідомо країна недоодержує в сфері торгівлі нерухомістю (тільки в Києві обертається \$815 млрд.).

Джерела нерівномірно використаних фінансів, що могли б бути інструментарієм структурних зрушень, мають місце також у нерівномірно переповнених пільгами зонах, що займають вже десяту частину країни.

Особливо великим відтоком коштів є в Україні діяльність посередників. Показним тут є досвід одержання в останні роки масштабних фінансових ресурсів. За рахунок витіснення посередників керівництвом залізниці. За рахунок цього галузь із збиткової за короткий термін перейшла в прибуткову; із занедбаного в комфортну і до того ж передову технологічно. І все це за якихось два-три роки, і тільки за рахунок цих, раніше присвоєних посередниками, грошових джерел. Якщо ж врахувати, що не всі гроші, які відійшли від посередників, пішли на потреби залізниці, то масштаб посередницького присвоєння виявляється ще більш вражаючим. Найбільш масштабні втрати грошей виявляються у посередників, що обслуговують державні підприємства. Про це пише І. Крючкова, що виділяє на фоні неприглядної ситуації з прибутковістю в малому бізнесі особливу групу так званих аномальних підприємств, що названі нею «оазисами благополуччя посеред пустелі». І. Крючкова з цього приводу пише, що «мінімальний заробіток у цій групі складає приблизно мільйон гривень, а максимальний – кілька сотень мільйонів гривень». Конкретний же приклад має такий вигляд: «на 88 підприємства, що торгують пальним, вартість послуг на одного зайнятого коливається від кількох сотень тисяч до десятків мільйонів гривень... Деякі підприємства, чиєю сферою діяльності є підземне добування кам'яного вугілля, своєю малою чисельністю в три працівники змогли видобути вугілля на 3 млн. грн. і реалізували його на 4 млрд. грн.» [6].

Зрозуміло, що ця численна група мікроскопічних фірм спеціалізується на виводі коштів з великих підприємств, в тому числі, з тих самих шахт Донбасу, де шахтарі з року в рік протестують проти дій центральної влади, чия непорядність позбавляє їх життєвих коштів. До речі, про саме посередницьку діяльність цих мікрогігантів свідчить, за даним І. Крючкової, їх переважно торгівельна спеціалізація [6].

Звичайно, покінчити з корупційною звичкою великих підприємств і посередників не просто. Тут потрібна не тільки воля адміністрації, але й інституціональні засади, в тому числі, визначеність у відносинах власності.

Було б наївно вважати, що несправедливе привласнення фінансових ресурсів, хоч і не в режимі обслуговування національних пріоритетів, але все ж працює на країну. Гроші поза поточних потреб спливають (за рідкісним виключенням) в зарубіжні банки, переважно в офшорні зони. Про масштаб, що продовжується, свідчить той факт, що позитивне сальдо торгівельного балансу в 2012 році зменшилося стосовно з 2011 року в 16,5 разів (і досягнуло всього лише 54 млн. грн.), тоді як переважання імпорту над експортом у 2012 році становила вже 1,3 разів. Цей розрив між двома наведеними показниками (16,5 і 1,3) можливо пояснити лише втечею капіталу за кордон [5].

Засоби, що необхідні для ефективного засвоєння суспільством величезних коштів, що не використовуються, дуже різноманітні і за характером неоднакові.

З урахуванням нашої специфіки на початковому етапі тут мова йде не стільки про творчий прорив, скільки про широкомасштабний, на всю країну, процес розблокування, що в результаті підвищує ліквідність.

Висновки

Ніхто не підраховував фінансових втрат від перекосів української економіки, але ясно, що вони величезні і, звичайно ж, домінують. Симптоматично і те, що ці негаразди мають витoki не в некомпетентності, а в інтересах домінуючих в країні бізнес-гравців. Це не тільки бізнесмени, а й політики, чиновники, тобто практично всі, хто мають відношення до цих процесів і мають з цього особистий зиск. А це означає, що процеси і механізми блокування національної економіки само собою не минуть, вони будуть відтворюватися.

Недалеким від істини може бути висновок, що розблокування міжгалузевих, внутрішньогалузевих і міжрегіональних взаємодій є процесом, що приведе до прискорення економічного зростання в цілому.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; Пер. с нем.; Общая ред. акад. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.
2. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма / Дж. Сорос; Пер. с англ. – М.: Экономика, 1995. – 228 с.
3. Thurow L.C. The Future of Capitalism: How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World / L.C. Thurow. – New York: William Morrow, 1996. – 385 p.
4. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег: Избранные произведения / Дж.М. Кейнс. – М.: Экономика, 1993. – 347 с.
5. Державна служба статистики України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
6. Крючкова И. Экономика и принцип золотого сечения / И. Крючкова // Зеркало недели. – 2002. – №48 (423). – 14–20 декабря.

УДК 339.138:336.714

О.В. ГУМЕННА,
к.е.н., доцент, Національний університет «Києво–Могилянська академія»

Маркетингове забезпечення розвитку фінансових ринків

У статті розглядається питання важливості маркетингового забезпечення діяльності компаній – суб'єктів фінансового ринку, а також особливості поведінки споживачів, зумовлені сутністю фінансових послуг і процесами на фінансових ринках.

Ключові слова: фінансовий ринок, фінансові послуги і активи, поведінка споживача на фінансовому ринку, маркетингове забезпечення.

В статье рассматривается вопрос важности маркетингового обеспечения деятельности компаний – субъектов рынка, а также особенности поведения по-

требителей, обусловленные сутью финансовых услуг и процессами на финансовых рынках.

Ключевые слова: финансовый рынок, финансовые услуги и активы, поведение потребителя на финансовом рынке, маркетинговое обеспечение.

The article discusses the importance of marketing activities of companies, entities of financial market and consumer behavior due to the essence of financial services and processes in financial markets.

Keywords: financial markets, financial services and assets, consumer behavior in the financial market, marketing software.